

Feljton: Hoćemo cenzuru! (1. dio)

01/08/2023 — Ilko Štalić

U šestodjelnom feljtonu krećemo na put kroz povijest glazbene cenzure u modernoj domaćoj i svjetskoj praksi.

SILKA IVANA MERZA U BAZILICI SV. KATAKOLIKE U ZAGREBU (IZVOR: WIKIPEDIA)

U sabranim djelima blaženog Ivana Merza (1896–1928) sačuvan je izvanredno zanimljiv tekst „Katakoli i novi pjesovi“, tiskan 1926. u Satizovu. Mladi Merz bio je jedan od najistaknutijih hrvatskih katoličkih intelektualaca u godinama iza Velikog rata, bečki i partijski student, zagrebački profesor njemačkog i francuskog, naročito posvećen dužnosti predsjednika katoličke omladinske organizacije Hrvatski orlovski savez. Dugoko zabrinut zbog širenja novih parovnih pjesova, od tanga i foxtrora do jazz, u kojima je video prijetnju katoličkom moralu i djepovojškoj (bednosti, Merz je ovom tekstem pozivao na suzbijanje opasne salonske mode prije nego što postane masovna. Kao zagriženi moralni aktivist u završnom poglavlju „Borimo se protiv zlih domskih pjesova“ najžešće je udario ne samo na plesnu kulturu nego i na muziku.

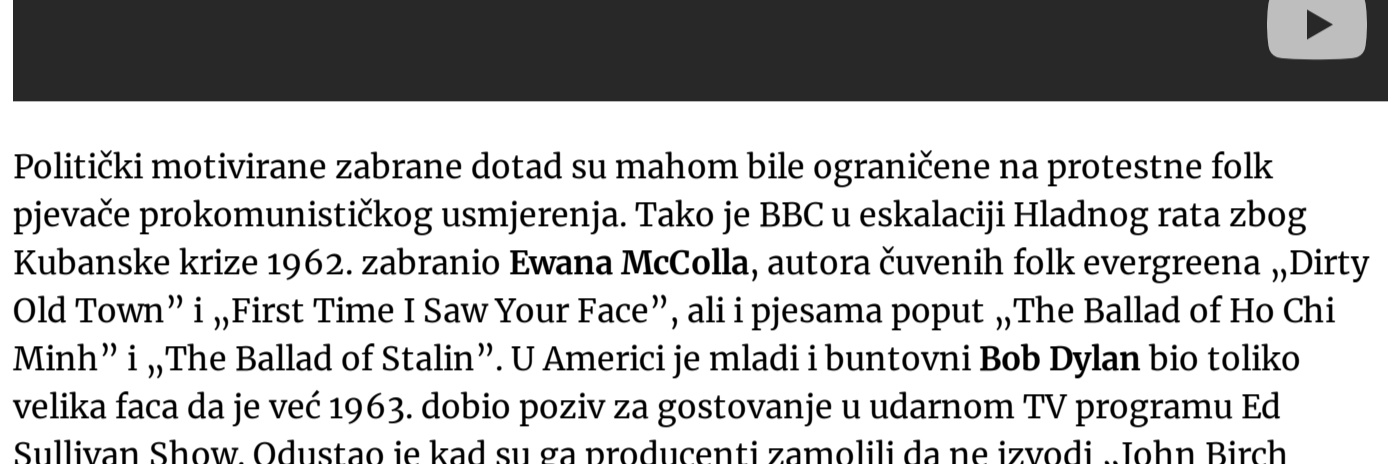
U njegovo doba bilo je malo gramofona i premalo ploča, Radio Zagreb tek je počinjao s emitiranjem, a atraktivni novi ritmovi mogli su se najprije čuti u plesnim salovima. Zato je Merzova agitacija protiv amoralnih pjesova upotunjena zahtjevom za zabranu štetnih muzičkih sadržaja. Ne iznenaduje što ondašnji crkveni velikodostojnici nisu podržali njegovu inicijativu. U odmjernjavaju snaga starog poretka i novih ideja zapadnjačka popularna plesna muzika iz 1920-ih nikako nije mogla prestativajati rešnu prijetnju ovjke kod nas, na periferiji zapadnog svijeta. Međutim, Merz je ispravno procijenio kako će ona imati dalekosežan utjecaj na buduće društvene odnose. Tridesetak godina kasnije čikaški kardinal Samuel Stritch zabranio je rock'n'roll u katoličkim školama svoje nadbiskupije i aktualizirao cenzuru moderne muzike i plesa.

CHUCK BERRY SNIMLJEN 1957. GODINE (FOTO: WIKIPEDIA)

U znanoj rock'n'rollu spojili su se bad ritam i neobuzdan pokret, dvije opasne karakteristike na koje je prije upozoravao Merz, a američke moralne aktiviste posebno je zabrinulo što je nova muzika za mlade napravila totalni nered na polju rane segregacije. Bijeli supremacisti nipošto nisu željeli vidjeti svoje kćeri mezinice u ekstatičnom plesnjaku na koncertima Chucka Berryja, Fatsa Domina ili Bo Diddleyja.

Na njima su iskušali različite cenzorske prakse i ustanovili kako je najkorisnija prevencija poslati rock'n'roll zvijezdu na robiju. Chuck Berry izbačen je iz igre na vrhuncu popularnosti u sudskom procesu poslije kojeg je proveo 18 mjeseci iza rešetaka jer je prešao granicu Missourija s maloljetnikom u autu. Cenzura je do sredine 1960-ih u silovitoj rock pjesmama i američke moralne aktivnosti i seksualne uzlazje, pa su američke radio stanice naveliko bojkotirale „I Can't (Get No Satisfaction)“, a onda su došle na red političke subverzije i droga kao posebna tabu tema.

Politički motivirane zabrane dotad su mahom bile ograničene na protestne folk pjevače prokomunističkog usmjerenja. Tako je BBC u eskalaciji Hladnog rata zbog Kriške krize 1962. zabranio Ewana McColla, autora čuvenih folk evergreena „Dirty Old Town“, „First Time I Saw Your Face“, ali i pjesama poput „The Ballad of Ho Chi Minh“ i „The Ballad of Stalin“. U Americi je mladi i buntovni Bob Dylan bio toliko velika faha da je već 1963. dobio poziv za gostovanje u udarnom TV programu Ed Sullivan Show. Odustao je kad su ga producenti zamolili da ne izvodi „John Birch Farmoid Blues“, satiričnu pjesmu o ultradesničarskoj organizaciji John Birch Society koja se suprotstavljala pokretu za građanska prava.

Prvi hit singl isključen iz američkog radijskog etera zbog psihodelične poetike bio je „Eight Miles High“ hipi sastava **The Byrds**, objavljen 1966. usred političke i medijske kampanje koja je dovela do kriminalizacije LSD-a u Kaliforniji. Kad su **Beatles** predstavili album „Sgt. Pepper's Lonely Heart Club Band“ na BBC-u je zbog sumnje Scotland Yarda od propagira LSD momentalno zabranjena „Lucy in the Sky with Diamonds“. Acti rock svaka je kao da je sve izmankulo kontroli pa su predsjednik Nixon i američki lo američkih država panično tražili da se s radija skine svaka pjesma koja bi mogla imati veze s drogama.

Čuvati morala Titove Jugoslavije imali su vlastite prioritete, a domaća rock muzika nije bila na popisu naročito sumnjivih aktivnosti prije pojave **Bubašokera**. U najtežernom djelovanju Agitpropa – odjela za agitaciju i propagandu formiranog prema sovjetskom modelu i usmjeravanog direktivama CK KPJ, uvedene su trajne zabrane pučkih pjesama s jakim nacionalnom simbolikom koje su mogle zasmetati konceptu bratstva i jedinstva jugoslavenskih naroda, a izvođenje religioznih pjesama bilo je dopušteno samo u vjerskim objektima. Muzika američkog povijetka bila je kolektivna problematika, ali zbog jaza se nije išlo u zatvor kao zbog pjevanja ruskih pjesama poslije rezolucije Informbiroa.

DIZZY GILLESPIE DOGAZI U BEOGRADU (FOTOGRAFIJA KUZI I ŠMIRO IJKA MILUTINOVIĆ KRIVO JE NOTIFICIRANA NA 1955. OBRUŠA NA 1956. GODINU)

Pitanje moralne podobnosti jazzza definitivno je skínuto s dnevnog reda 1956. nakon što je u Zagrebu i Beogradu zasvirao **Dizzy Gillespie**. Režimski povjerenici morali su znati da prosudjeni bebop trubač putuje svojom u organizaciji Eisenhowerove administracije i nastupa kao ambasador američkog kulturnog imperijalizma, ali jazz je kod nas imao malobroju publiku i nevelik domet pa je neometano prešao granicu. Domaću zabavnu muziku, koja je bila daleko masovnija, nije trebalo posebno nadzirati pošto je cijeli proces proizvodnje, distribucije i promocije bio u sigurnim rukama državnih diskoografskih kuća i režimskih medija. Početkom 1960-ih u paketu zapadne mode stigli su električarski vokalnoinstrumentalni sastavi koji su preglavili sve veće gradove. Na plesnjacima su se morali čuvati jedno lokalnih Stembera. Nisu imali problema s omladinskim moralnim aktivistima, osim zahtjeva za promjenu imena zabliženog u slučaju jednog od prvih zagrebačkih bendova. Dečki i Medveščaka nazivali su se FBI, po tada aktualnom hitu svojih uzora **The Shadows**, a kad im je sugerirano da uzmu drugo ime nastavili su svirati kao **Sjene**. Do kraja 1960-ih jugoslavenska rock muzika je za nekog omladina na tvrdoj partijskoj liniji mogla biti provokativna zbog prozapadnog imidža, međutim namjerno subverzivnih sadržaja u njoj nije bilo ni u zagovoru.

U zemlji koja je itekako kasnila za svjetskim trendovima, gdje su **Shadows** još uvijek bili utjecajniji od **Beatlesa** i **Stonesa**, frontalni sukob vodećih rock bendova 1960-ih s konzervativnim američkim i britanskim establismentom nije nadahnio lokalne rokercatske buntovnike. Dok je BBC zabranjivao „Give Ireland Back to Irish“, koju je **Paul McCartney** napisao za **Wings** inspiriran „Jevanom nedjeljom“ u Belfastu, kod nas je bila zabranjena „Oti tilo, vilo Velebita“ u izvedbi **Jugotica** i izdanju **Podgorac** i **drustva Podgorac**, objavljena 1971. na singlici u izdanju Jugotica. A dok su Nixonomovi jastrebovi tražili legalno pokriće za deportaciju **Johna Lemmona** zbog prejakog antrinarnog i ljevičarskog angažmana, kod nas su moralni aktivisti dovrskavali progón najšikšnijeg pjevača vedrih nota **Vice Vukova**.

Jedini Vicin krštenje bila je njegova prevelika popularnost, koja će ga poslije učiniti markantnim simbolom ugnjetenog Hrvatskog proljeća. Prva halja podignuta je i jeseni 1968. nakon što se na putujućem festivalu Pesma leta zamjerio organizatorima iz beogradске obiteljske revije Ilustrovana politika. Nesporazum je izbio kad je Vice na nekom nastupu odbio nositi njihov čitlični bež „Pesma leta“ i tražio latinični „Pesma ljeta“. U najtežem političkom jedinaku NIN posom je osovnan tekst – „Vice i Vice Vukova“. Ispod neobitnog naslova nije bio politički komentar nego kompilacija tračeva, a ni potpisnik nije bio novinar NIN-a nego Džavidov Husić iz ilustrovane politike. Kasnije se proslavio kao urednik rekordno tiražnog sarajevskog tabloida **As** i serijski proizvođač lažnih vijesti. Pošto su Džavidovi tračevi s ljetne turneje objavljivi u NIN-u, koji se poboljšao čitao kao međuzemno glasilo SKJ, protiv Vice je u Splitu dignuta tužba zbog „ovijedanja građana i izazivanja nacionalne nesnošljivosti“. Na sudu je oslobođen, no to nije nimalo pokolebalo progniteljke koji su ga neumorno napadali još tri godine do iznuđenog prekida karijere i odlaska u emigraciju. Egzekutori koji su 1972. preuzeli slučaj bili su vrlo temeljiti na zadatku da se ići i djelo dotad najvećeg pjevičke i medijske zvijezde u ovim krajevima potpuno izbriše iz kolektivnog sjećanja. Zabranili su sve njegove ploče, bunkeritali televizijske snimke, uklonili fotografije iz festivalskih kronika i ime iz javnosti sve do velikog come backa 1989. Sistemski progón Vice Vukova bio je toliko brutalniji od svih kasnije dokumentiranih primjera cenzure u domaćoj muzici, da je izgledalo kako se nakon dolaska Juđene demokratije takve što ne može ponoviti. No, zanimalo se ponovilo 1990-ih otvaranjem sezona lova na KUD idijote na terenu Hrvatske glazbene unije.

Nastavlja se...

Saznajte više:

Feljton: Hoćemo cenzuru! (2. dio) – Ma šta mi uradili...
Drugi dio šestodjeljnog feljtona dolazi do osamdesetih i devedesetih godina XX stoljeća.

*Tekst je potpomognut sredstvima našejaja "Poticanje novinarske izvrsnosti" Agencije za elektroničke medije.

Željmo da naš sadržaj bude otvoren za sve čitatelje. Iza našeg zada ne stoji donatori ili vlasnici našeg portala. Vjerujemo u kvalitetno novinarstvo. Vjerujemo u poštenje čitatelja koje ne želimo nikad izmjeriti. Cijena našeg novinarstva uvijek je bila visoka, ali vjerujemo da je vrijedno truda izgraditi inegritet kvalitetnog specijaliziranog medija za kulturu na ovim prostorima. Stoga, svaki doprinos, bez obzira bio velik ili mali, čini razliku. Podržite Ravno Do Dna donacijom već od 1 €.

Donacije su omogućene putem sustava mobilepaymentgateway.com. Podržane sheme mobilnih plaćanja: KEKS Pay, Altcash, Getway, Kriptovalute

0 comments

Facebook Comments Plugin

TAGS: BO BIRDLEY, BOB DYLAN, BRUJIDŽIĆ, CHUCK BERRY, DIZZY GILLESPIE, ERAN MOZILL, FATS DOMINO, FBI, HOĆEMO CENZURU!, IVAN MERZ, JOHN LENNON, KUD IDIJOTE, PAUL MCCARTNEY, SLEAZER, STRITCH, SENEK, THE BEATLES, THE BYRDS, THE SHADOWS

PROČITAJ JOŠ

05/09/2023 Seine objavio video spot za singl 'Malolije' u kojem je sudjelovalo gotovo 40 statista

05/09/2023 Björk objavila novi video 'Victimhood'

05/09/2023 Nirvanin 'In Utero' bit će reizdan s 53 neobjavljene pjesme

RAVNO DO DNA

USKORO KREĆE PRICIZ RADIIONA HRVATSKIH GRADITELJA GLAZBAL

Feljton: Hoćemo cenzuru! (2. dio) – Ma šta mi uradili... to lamo ne pjeva?

Abecedna playlista: Kolovoz 2022. Donosimo novu playlistu od 26 pjesama od kojih svakoj naziv počinje jednim

Theremin – instrument koji je nastao slučajno od mjerernog uređaja

Feljton: Hoćemo cenzuru! (5. dio) – medijska cenzura glazbe nekad i sad

RAVNO DO DNA – Magazin pop kulture

ISSN 1848-8331

Uredništvo: Glavni urednik: Zoran Stajčić, Zamjenik glavnog urednika: Marko Podrug, O kolačičima / pravilo privatnosti

© 2021 Ravno Do Dna. All rights reserved. Sva prava pridržana.